

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) มีหลักการสำคัญคือ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อประชาชน มุ่งให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตและมุ่งสร้างเอกภาพของชาติ โดยมีเป้าหมายหลักร่วมกันแต่ให้ท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาหลักสูตรบางส่วนให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการได้ โดยจะต้องปลูกฝังให้เกิดคุณลักษณะในการพัฒนาตน พัฒนาอาชีพและพัฒนาสังคม และคำนึงถึงจุดเน้นของหลักสูตรในเรื่องการส่งเสริมให้ท้องถิ่นพัฒนาหลักสูตรของตนเอง เนื่องจากแต่ละท้องถิ่นจะมีความแตกต่างกันทั้งด้านสิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นจึงส่งเสริมให้ผู้เรียนได้รับประโยชน์จากการเรียนรู้จากท้องถิ่นของตนเอง และปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความรักและความผูกพันกับท้องถิ่นของตนเองด้วย ในด้านการเรียนการสอนตามแนวคำเน้นการเน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายต่อผู้เรียนให้มากที่สุด และจัดการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นได้ตามเงื่อนไขและสภาพความต้องการของท้องถิ่น (กาญจนา कुमारกี, 2535) การที่ท้องถิ่นจะพัฒนาหลักสูตรได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพต้องมีการวางแผนอย่างมียุทธศาสตร์โดยการศึกษาแนวโน้มของการพัฒนาท้องถิ่น วิเคราะห์ความต้องการของท้องถิ่น ศึกษาถึงสิ่งที่มีผลกระทบต่อการศึกษา รวมทั้งประเมินศักยภาพของโรงเรียน เพื่อกำหนดเป็นเป้าหมายของการพัฒนา ต่อจากนั้นจึงดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามขั้นตอนที่กำหนด และในการดำเนินงานของท้องถิ่นควรกระทำในรูปของคณะกรรมการ (กรมวิชาการ, 2536)

การจัดตั้งคณะพัฒนาหลักสูตร จำเป็นอย่างยิ่งถ้าเป็นการดำเนินงานพัฒนาหลักสูตรในระดับที่กว้างขวางกว่าห้องเรียน ส่วนการพัฒนาหลักสูตรที่จัดทำโดยบุคคลเพียงคนเดียวอาจจะทำได้ในกรณีที่เป็นหลักสูตรที่มีขนาดย่อยที่สุดหรือเป็นหลักสูตรที่ใช้ในห้องเรียน นั่นคือเป็นหลักสูตรที่พัฒนาโดยครู เพื่อจะสอนในห้องเรียนที่รับผิดชอบ การพัฒนาหลักสูตรในระดับท้องถิ่นหรือระดับโรงเรียน ทั้งครูและนักเรียนจะมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรได้อย่าง

เต็มที่ ครูหรือผู้สอนจะเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นไปได้เกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับสภาพของผู้เรียน (สังต์ อุทรานันท์, 2527) ครูเป็นผู้ที่ควรจะมีส่วนร่วมอย่างสำคัญในการพัฒนาหลักสูตร เพราะเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้เรียน เข้าใจลักษณะความสามารถ ความรู้ ความคิด ความสนใจและทัศนคติของผู้เรียนที่มีต่อวิชาต่างๆ เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังเข้าใจเนื้อหาของหลักสูตรเดิมว่ายาก ง่าย เหมาะสมหรือมีปัญหาเล็กน้อยเพียงใด (สุจรีต เพียรชอบ, 2523) ครูจึงเป็นบุคคลที่สำคัญที่สุด ที่จะทำให้เกิดการปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตรประสบผลสำเร็จ หรือล้มเหลว (ธารง บัวศรี, 2531) ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า ครูเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการใช้หลักสูตรซึ่งสอดคล้องกับทักษะของบัณฑิต พุทธะวัน (2524) ที่กล่าวว่า ครูผู้สอนเป็นผู้ใช้หลักสูตร หลักสูตรจะสร้างหรือพัฒนาได้อย่างไร ต้องอาศัยผลแห่งการสอน ซึ่งมีหลักสูตรเป็นแนวทางในการดำเนินการเป็นสำคัญ ฉะนั้นผลดีของหลักสูตรจึงขึ้นอยู่กับความสนใจในการปรับปรุงวิธีสอนเป็นอันมาก ไม่เช่นนั้นหลักสูตรดีก็จะหมดความหมายไปด้วย จึงมีความจำเป็นอย่างมากที่ครูผู้สอนต้องมีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรขึ้นลักษณะใดลักษณะหนึ่ง

หลักสูตรระดับประถมศึกษา ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 เปิดโอกาสให้ท้องถิ่นได้พัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการในลักษณะต่างๆ 5 ลักษณะคือ (1) การปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม (2) การปรับรายละเอียดของเนื้อหา (3) การปรับปรุง และ/หรือ เลือกลงสื่อการเรียนการสอน (4) การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นใหม่ (5) การจัดทำคำอธิบายเพิ่มเติมใหม่ (กรมวิชาการ, 2536)

จากการศึกษางานวิจัยส่วนใหญ่พบปัญหาในภาพรวมว่าครูผู้สอนมีปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน พิจารณาได้จากงานวิจัยของอุตสาห์ พาสกุล (2531) ระบุว่าครูผู้สอนมีบทบาทน้อยมากในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่น เนื่องจากไม่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรดีพอ มีภารกิจอื่นมากเกินไป ตลอดจนขาดเอกสารประกอบหลักสูตรและแหล่งบริการทางวิชาการที่จะให้ความรู้แก่ครู ซึ่งสอดคล้องกับที่วราภรณ์ บางเลี้ยง (2534) พบว่าครูผู้สอนประสบปัญหาเกี่ยวกับความไม่พร้อมของข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการปรับหลักสูตรขาดทักษะและแหล่งความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เช่นเดียวกับที่ปราณี เปี่ยมกล้า (2536) พบว่า ครูส่วนใหญ่มีปัญหาในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทุกด้านสาเหตุเกิดจากการขาดความรู้

ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน และเมื่อพิจารณารายงานผลการประเมินผลการใช้หลักสูตร ประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2523) ในปีการศึกษา 2536 ของ ศูนย์พัฒนาหลักสูตร เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น พบว่าโรงเรียน มีปัญหาที่สำคัญในส่วนของครู คือ ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาหลักสูตร ให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น ขาดแนวทางในการดำเนินงานและขาดความร่วมมือที่ดี จากแหล่งวิทยากร

หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้จัดทำ เอกสารประกอบโครงการอบรมครูประจำการ ปีงบประมาณ 2536 "การพัฒนาหลักสูตร ตามความต้องการของท้องถิ่น" เผยแพร่แก่ครูผู้สอน ผู้บริหารโรงเรียนและผู้เกี่ยวข้องได้ ศึกษาและมีแนวทางในการดำเนินการ นอกจากนี้กรมวิชาการ ซึ่งตระหนักถึงความจำเป็นที่ จะมุ่งตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นในการพัฒนาหลักสูตร ได้จัดทำเอกสารคู่มือการ พัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น การดำเนินการของหน่วยงานในส่วนกลาง เป็นการตอบสนองต่อปัญหาที่ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ และขาดเอกสารในการพัฒนา หลักสูตรได้ในระดับหนึ่ง ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจว่า ในส่วนของหน่วยงานระดับจังหวัดและ กลุ่มโรงเรียน มีการดำเนินการอย่างไร

จังหวัดชุมพร เป็นจังหวัดหนึ่งของภาคใต้ ซึ่งให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษาทั้ง ในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะที่เด่นชัดตามความ ต้องการของสังคมและท้องถิ่น มีกิจนิสัยในการทำงานและมีทักษะพื้นฐานด้านอาชีพ รู้จัก สร้างงานที่สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นและสังคม โดยกำหนดเป็น วัตถุประสงค์ในแผนพัฒนาการศึกษา ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร ตั้งแต่ ปีงบประมาณ 2536 จนถึงปัจจุบัน

เมื่อพิจารณาการดำเนินงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร ตลอด ระยะเวลาที่ผ่านมาพบว่า มีการดำเนินโครงการที่เอื้อประโยชน์ต่อการจัดการศึกษา ตาม แผนพัฒนาการศึกษาดังกล่าวคือ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2536-2537 ได้เริ่มกิจกรรมการ พัฒนาระบบสารสนเทศสื่อการเรียนการสอนและศึกษาแนวทางการนำภูมิปัญญาท้องถิ่น และ เทคโนโลยีชาวบ้านมาใช้ในการพัฒนาแผนการสอนและหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อการเรียน การสอนที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน โดยเน้นให้ศูนย์วิชาการจังหวัดและศูนย์วิชาการกลุ่ม

โรงเรียนเป็นหน่วยประสาน และสนับสนุนการดำเนินงาน ต่อมาในปีงบประมาณ 2538 ได้ขยายการดำเนินงานที่มุ่งทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาและใช้ประโยชน์ระบบสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของศูนย์วิชาการอย่างมีประสิทธิภาพและเพื่อพัฒนากระบวนการประยุกต์ภูมิปัญญาท้องถิ่น และเทคโนโลยีชาวบ้าน เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและหลักสูตรท้องถิ่น ในปีงบประมาณ 2539 ได้เร่งพัฒนาคุณภาพนักเรียนทุกระดับชั้นให้มีคุณลักษณะตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร มีการกำหนดเป้าหมายที่จะรวบรวมข้อมูลเพื่อจัดระบบสารสนเทศ ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ในท้องถิ่นจังหวัดชุมพร ทั้ง 8 อำเภอ โดยคาดว่าครูผู้สอนจะได้ใช้ประโยชน์ โดยใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอน

การดำเนินงานจัดเตรียมระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน โดยให้ศูนย์วิชาการจังหวัดและศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนเป็นหน่วยประสานดังกล่าว เป็นการอำนวยความสะดวกที่สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพรได้เตรียมไว้ โดยจัดเป็นกิจกรรมหนึ่งในโครงการพัฒนาคุณภาพการประถมศึกษา เพื่อพัฒนาการเรียนการสอนและหลักสูตรท้องถิ่น แม้ว่าจะมีปัญหาอุปสรรค เนื่องจากศูนย์วิชาการกลุ่มขาดบุคลากร ครูมีงานสอนล้นมือ ทำให้งานศูนย์วิชาการกลุ่มไม่เป็นไปตามเป้าหมาย สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพรตระหนักถึงปัญหาดังกล่าว จึงได้ผลิต/พัฒนาสื่อเอกสารเผยแพร่แก่โรงเรียน และมีการกำหนดเป้าหมายที่จะจัดทำข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เผยแพร่แก่โรงเรียนในจังหวัดชุมพร

จากความพยายามอย่างต่อเนื่อง ของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพรที่กล่าวมาแล้ว ประกอบกับยังไม่มีผู้ใดทำการวิจัยเรื่องดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร เพื่อนำผลการวิจัยมาเป็นข้อมูลให้ศูนย์วิชาการจังหวัดและศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน ใช้ประกอบการพิจารณาในการวางแผน ปรับปรุง และสนับสนุนการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร และเป็นแนวทางในการนำระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน มาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม อันจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดำเนินงานและปัญหาการดำเนินงานของศูนย์วิชาการจังหวัด และศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน เกี่ยวกับการสนับสนุนการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร
2. เพื่อศึกษาการใช้ และปัญหาการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรที่เข้าในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่หัวหน้าคณะทำงานศูนย์วิชาการจังหวัด จำนวน 1 คน หัวหน้าศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนจำนวน 41 คนและครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร ปีการศึกษา 2538 จำนวน 3,121 คน
2. การวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาการดำเนินงานของศูนย์วิชาการจังหวัด และศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน เกี่ยวกับการสนับสนุนการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร และศึกษาการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร แต่เนื่องจากแนวนโยบายในการดำเนินงานของศูนย์วิชาการจังหวัดและศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียนของจังหวัดชุมพรเหมือนกัน จึงขอใช้กรอบการวิจัยของ 2 หน่วยงานนี้ ตามแนวดำเนินงานของสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร ส่วนการนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรของครูผู้สอนในโรงเรียนประถมศึกษา จะใช้ขอบเขตที่กรมวิชาการกำหนด เป็นแนวปฏิบัติในการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรระดับโรงเรียน เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

- 2.1 การดำเนินงานของศูนย์วิชาการจังหวัด/กลุ่มโรงเรียน เกี่ยวกับ

การสนับสนุนการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน ในการพัฒนาหลักสูตรระดับ
ท้องถิ่น

1. ประเภทข้อมูล
2. วิธีดำเนินการ/ลักษณะการให้บริการ
3. ผู้เกี่ยวข้อง

2.2 การใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน ในการพัฒนา
หลักสูตรระดับท้องถิ่น

ตัวแปรต้น

1. การปรับกิจกรรมการเรียนการสอน หรือการจัดกิจกรรมเสริม
2. การปรับรายละเอียดของเนื้อหา
3. การปรับปรุง และ/หรือ เลือกใช้สื่อการเรียนการสอน
4. การจัดทำสื่อการเรียนการสอนขึ้นมาใหม่
5. การจัดทำคำอธิบาย หรือรายวิชาเพิ่มเติมขึ้นมาใหม่

ตัวแปรตาม

1. ประเภทข้อมูล
2. แหล่งข้อมูล
3. ลักษณะการบริการที่ได้รับ
4. การนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น หมายถึง การพัฒนาหลักสูตรในระดับโรงเรียน
โดยการปรับกิจกรรมการเรียนการสอนหรือจัดกิจกรรมเสริม การปรับรายละเอียดของ
เนื้อหา การปรับปรุงและ/หรือ เลือกใช้สื่อการเรียนการสอน การจัดทำสื่อการเรียน
การสอนขึ้นมาใหม่และการจัดทำคำอธิบาย/รายวิชาเพิ่มเติมใหม่ เพื่อให้ตอบสนองต่อสภาพ
และความต้องการของท้องถิ่น

ระบบข้อมูลสารสนเทศสื่อการเรียนการสอน หมายถึงระบบข้อมูลที่ผ่านการเปลี่ยนแปลงหรือจัดกระทำซึ่งเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์หรือวิธีการต่าง ๆ ที่ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของครู

ครูประถมศึกษา หมายถึง ครูที่ปฏิบัติการสอนในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร

ศูนย์วิชาการจังหวัด หมายถึง ศูนย์ที่มีคณะบุคคลซึ่งทำหน้าที่ส่งเสริม สนับสนุน กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การบริหารและการนิเทศกำกับดูแลและเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น โดยหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร ฝ่ายบริการการศึกษา

ศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน หมายถึง ศูนย์ที่มีคณะบุคคลซึ่งทำหน้าที่ผลิต บริการ สื่อการเรียนการสอนและพัฒนางานวิชาการของกลุ่มโรงเรียน

หัวหน้าคณะทำงานศูนย์วิชาการจังหวัด หมายถึง หัวหน้าหน่วยศึกษานิเทศก์ซึ่งทำหน้าที่เป็นหัวหน้าคณะทำงานศูนย์วิชาการจังหวัดชุมพร

หัวหน้าศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน หมายถึง ผู้บริหารโรงเรียน ที่เป็นที่ตั้งของศูนย์วิชาการกลุ่มโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. เป็นข้อมูลให้ศูนย์วิชาการจังหวัด/กลุ่มโรงเรียน ใช้ประกอบการพิจารณาในการวางแผน ปรับปรุง และสนับสนุนการใช้ระบบข้อมูลสารสนเทศสื่อการเรียนการสอนของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
2. เป็นข้อมูลที่ใช้เป็นแนวทาง ในการนำระบบข้อมูลสารสนเทศสื่อการเรียนการสอนมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดชุมพร